

Жадько Оксана Андріївна,
асистент кафедри екології факультету аграрних технологій та екології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк

Федонюк Микола Ананійович,
кандидат географічних наук, доцент кафедри екології факультету аграрних технологій та екології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк

Федонюк Віталіна Володимирівна
кандидат географічних наук, доцент кафедри екології факультету аграрних технологій та екології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ОБ'ЄКТАХ ПЗФ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У контексті зростаючого антропогенного навантаження на довкілля та реалізації різноманітних форм людської діяльності, включно з туристичною, спостерігається активний розвиток нового напрямку рекреаційної діяльності – екологічного туризму (скорочено – екотуризму). Екотуризм розглядають як різновид туристично-рекреаційних атракцій, в процесі яких людина долучається до відвідування незайманих куточків природних екосистем, об'єктів природно-заповідного фонду, тощо, з метою споглядання краси дикої природи та її окремих об'єктів, релаксу на лоні природи, а також – з пізнавальною і освітньою метою [1, 2]

Екотуризм має як позитивні, так і потенційно негативні екологічні наслідки і впливи на довкілля. З одного боку, він може сприяти збереженню природних екосистем шляхом підвищення рівня екологічної свідомості туристів і залучення фінансових ресурсів для охорони природних територій. З іншого боку, за відсутності належного управління та організації, туристична діяльність може спричинити забруднення природного середовища, деградацію ґрунтів, знищення біорізноманіття та викликати інші потенційні екологічні загрози і ризики. Тому для забезпечення збалансованого розвитку екотуризму необхідне впровадження комплексного підходу до його організації, який включатиме розробку екологічної політики суб'єктами туристичної діяльності, збереження природного,

соціального та культурного різноманіття, підвищення рівня екологічної освіти відвідувачів, мінімізацію забруднення та раціональне використання ресурсів.

Усі форми екотуризму доцільно класифікувати на два основні типи: 1) екотуризм у межах особливо охоронюваних природних територій (зокрема, територій природно-заповідного фонду) – класична форма, що відповідає «австралійській моделі»; 2) екотуризм поза межами охоронюваних територій – агротуризм, екологічні круїзи, тощо (відповідає «європейській моделі») [1, 2, 5, 8].

Отже, екологічний туризм є динамічною формою туристичної діяльності, яка по-різному інтерпретується в різних країнах, але в усіх випадках спрямована на гармонізацію взаємодії людини та природи.

Волинська область, розташована на північному заході України, характеризується значним потенціалом для формування розгалуженої мережі екотуристичних маршрутів у об'єктах природно-заповідного фонду (ПЗФ). Територія області охоплює частину Поліської низовини та Волинське пасмо з мозаїчним рельєфом, численними водними об'єктами (річками, озерами, болотами), багатим ландшафтним і біогеоценотичним різноманіттям, унікальними видами флори і фауни. Станом на 1 січня 2025 року в межах області функціонувало 399 об'єктів ПЗФ, з яких 27 мали статус загальнодержавного значення, а 372 – місцевого. Загальна площа заповідних територій становила 220692,02 га. Якщо враховувати території у складі інших об'єктів (наприклад, ботанічні пам'ятки природи, заказники у межах національних парків), загальна площа ПЗФ – 235857,68 га [6, 7]. Екологічні аспекти використання об'єктів ПЗФ Волині у туристичній сфері та сучасні виклики, що стоять перед галуззю, досліджувалися у працях Федонюк В.В., Жадько О.А., Федонюка М.А., Іванціва В.В., Панькевича С.Г., Залеського І.І., Пасичнюка І.Ф., Тимощук Є.В. [3, 4, 5, 6, 7, 8] та інших авторів.

Питома вага заповідних територій у структурі землекористування області становить 11,7%, тоді як фактична площа – 10,95%. Це пояснюється тим, що понад 15 тис. га об'єктів місцевого значення були включені до складу територій загальнодержавного рівня [5, 6, 7]. Структура природно-заповідного фонду Волинської області включає такі категорії: природні заповідники, національні природні парки, заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи, ботанічні сади, а також парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Основним природоохоронним осередком в регіоні в контексті розвитку екологічного туризму є Шацький національний природний парк, один із найпопулярніших центрів рекреації в Поліссі, відомий Шацькими озерами (включно з озером Світязь). Парк щорічно приймає значну кількість відвідувачів (до 100 – 150 тис. людей на рік). Останнім часом активний розвиток екотуризму відбувається також у Ківерцівському НПП «Цуманська пуща» і НПП «Прип'ять – Стохід».

Аналіз існуючих актуальних тенденції та викликів у сфері розвитку екологічного туризму у зоні Українського Полісся дозволяє визначити такі основні прогностичні тренди:

1. Попит на екологічні туристичні маршрути підвищується, особливо в наш час (війна сприяє у значній мірі зростанню внутрішнього попиту на туристичні маршрути). Це створює можливості для розвитку «коротких» мікромаршрутів і приміських рекреацій.

2. Нерівномірність розвитку інфраструктури є серйозною проблемою в галузі. Багато заповідних зон мають базову інфраструктуру (маркування стежок, інформаційні стенди, пункти першої допомоги), а інші потребують модернізації: дороги, санітарні вигоди, точки розміщення.

3. Нестача системного менеджменту та маркетингу також є проблемою. Не всюди є чіткі туристичні продукти, стандарти і цифрова присутність (онлайн-карти, мобільні додатки, просування). Це стримує притік цільових еко-туристів.

4. Екологічні ризики від масового туризму є досить значними. Без зонування й контролю зростаюча відвідуваність популярних локацій (Шацькі озера, с. Сваловичі, оз. Люб'язь, тощо) може завдати шкоди екосистемам (витоптування берегів озер, сміття, ризик пожеж у посушливі періоди).

У багатьох природно-заповідних об'єктах регіону можна виділити приклади успішних практик організації еколого-туристичної діяльності: Шацький НПП – на прикладі організації екологічних стежок («Світязянка», «Парк», «Лісова пісня»), навчальних програм і поєднання санаторно-рекреаційних об'єктів з природоохоронною діяльністю можна побачити модель балансування рекреації та охорони (регулярно проводяться наукові конференції і складаються звіти про біорізноманіття парку); регіональні ініціативи «Wild Polesia / Save Polesia» – це приклади просвітницької та проектної роботи для розвитку nature-tourism із фокусом на стійкість і міжнародну

кооперацію. Можна виділити чотири основні аспекти впливу екологічного туризму: це економічний аспект, соціальний аспект, екологічний аспект та культурний аспект. З точки зору економіки, розвиток екологічного туризму сприятиме процвітання в регіоні, економічному зростанню, розвитку малого та середнього бізнесу. Соціальні аспекти впливу визначаються збільшенням кількості робочих місць, покращеннями у сфері зайнятості та працевлаштування населення, призупиненням відтоку трудових ресурсів, молоді, з регіону в урбанізовані зони, тощо. Екологічні аспекти визначаються покращенням використання місцевих природних ресурсів, тяжінням до їх збереження, примноження та охорони як передумови ведення малого і сімейного бізнесу в регіоні, пов'язаного з сферою обслуговування екотуризму [5, 6]. Культурні аспекти полягають у зростанні зацікавленості щодо збереження місцевої культурної спадщини, відновленні і культивуванні етнографічних традицій, виокремленні культурних та історичних особливостей регіону, що є привабливими та цікавими для туристів.

Література

1. Замула І. В., Кирилюк Д. Р. Розвиток екологічного туризму в Україні. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). С. 3–9. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-3-9)
2. Паньків Н. Є. Характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни. *Креативний простір України та світу: кол. моногр. Х. : СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 154–162.*
3. Федонюк В.В., Іванців В.В., Жадько О.А., Федонюк М.А., Панкевич С.Г., Залеський І.І. Екологічна оцінка стану біоценозів природно-заповідних об'єктів Луцька. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Сільськогосподарські науки»*. Вип. 4 (104). 2023. С. 186 – 204. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/29444>
4. Федонюк В.В., Іванців В.В., Жадько О.А., Федонюк М.А., Пасичнюк І.Ф. Дослідження змін клімату на території Ківерцівського НПП «Цуманська пуща» та їх впливу на біорізноманіття. *Природнича освіта та наука*. Рівне: РДГУ, Видавничий дім «Гельветика», 2025, № 1. С. 133 – 141. URL: <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-1.21>
5. Федонюк В.В., Жадько О.А., Іванців В.В., Федонюк М.А. Порівняльний аналіз комфортності погоди протягом курортного

- сезону в національних природних парках Волині. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. 2023. № 4 (49). С. 232 – 237. URL: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.12.2025.8>
6. Федонюк В.В., Фесюк В.О., Федонюк М.А., Іванців В.В., Тимошук Є.В. Аналіз досліджень природно-заповідного фонду та екомережі Волинської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія*. № 1 (випуск 58). 2025. С. 220–233. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.1.22>
 7. Федонюк В.В. Прояви кліматичних змін на території національного природного парку «Прип'ять – Стохід». *Екологічні науки: науково-практичний журнал*. 2025. № 2 (59). С. 221–227. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.2-59.34>
 8. Федонюк В.В. Сучасний стан збереження дерев – пам'яток природи у Волинській області. *Природнича освіта та наука*. 2025, № 3. С. 150 – 158. DOI: <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-3.20>

Захожа Іванна Олегівна,

*студентка 4 курсу спеціальності 242 Туризм і рекреація
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне*

Яковчук Олександр Володимирович,

*кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії і
туризму ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ В ПРИКОРДОННІЙ ЗОНІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гірський туризм традиційно належить до найбільш перспективних напрямів рекреаційно-туристичної діяльності в Українських Карпатах. Значний природно-ресурсний потенціал,